PEDAGOGIK QOBILIYATNING ASOSIY TURLARI

Samatova D.Y., GDPI dotsenti
Eshdavlatova E., GDPI talabasi
e-mail: Samatova1234@mail.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada pedagogik qobiliyatning asosiy turlari, ularning ahamyati va pedagoglarning ta'lim jarayonidagi roli yoritilgan. Pedagogik qobiliyat o'qituvchining samarali ta'limni tashkil etish hamda o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashdagi muhim omil sifatida ko'rib chiqiladi. Maqolada asosan, pedagogik qobiliyat turlari , masalan, kommunikativlik va tashkilotchilik qobilyatlari haqida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Pedagogik qobilyat, motivatsiya, ko'nikma, intelektual, emotsional, pedagogik mahorat.

Аннотатция: В данной статье описаны основные виды педагогических умений, их значение и роль педагогов в образовательном процессе. Педагогические способности учителя рассматриваются как важный фактор организации эффективного обучения и поддержки личностного развития учащихся. В статье основное внимание уделяется таким видам педагогических умений, как коммуникативность и организация.

Ключевые слова: Педагогические способности, мотивация, умение, интеллектуальные, эмоциональные, педагогические способности.

Annotation: This article describes the main types of pedagogical skills, their importance and the role of pedagogues in the educational process. Pedagogical ability is considered as an important factor in the teacher's organization of effective education and in supporting the personal development of students. The article mainly talks about the types of pedagogical skills, for example, communication and organizational skills.

Key words: Pedagogical ability, motivation, skill, intellectual, emotional, pedagogical skills.

Pedagogik qobiliyat – bu o‘qituvchining o‘quvchilarni o‘rgatishdagi muvaffaqiyatini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi. O‘qituvchi nafaqat bilimlarni yetkazuvchi, balki o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi, ularga motivatsiya beruvchi va ijtimoiy ko‘nikmalarini shakllantiruvchi shaxsdir. Pedagogik qobiliyatning rivojlanishi o‘qituvchining o‘z faoliyatini samarali tarzda amalga oshirishi uchun zaruriy shartdir. Ushbu esse pedagogik qobiliyatning asosiy turlari, ularning ta'lim jarayonidagi o‘rni va pedagogik qobiliyatni rivojlantirishda olimlarning fikrlarini tahlil qiladi.

1. Pedagogik qobiliyatning umumiy tushunchasi

Pedagogik qobiliyat — bu o‘qituvchi yoki pedagogning o‘quvchilarni o‘rgatish, ularni ma'naviy va intellektual jihatdan rivojlantirish uchun zarur bo‘lgan individual va professional sifatlar yig‘indisidir. Pedagogik qobiliyat nafaqat o‘qituvchining bilim va malakalariga asoslanadi, balki uning hissiy, ijtimoiy va shaxsiy fazilatlariga ham bog‘liq. Shuningdek, bu qobiliyat o‘qituvchining o‘quvchilarga nisbatan bo‘lgan munosabatlarini va pedagogik yondashuvlarini ham o‘z ichiga oladi. Shuning uchun pedagogik qobiliyatni tushunish uchun uning tarkibiy qismlarini tahlil qilish zarur.

2. Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari: Pedagogik qobiliyatning asosiy turlari quyidagilardan iborat:

Intellektual qobiliyat: Pedagogik faoliyatda intellektual qobiliyatning o‘rni beqiyosdir. O‘qituvchi o‘z bilimlarini aniq, sodda va tushunarli tarzda o‘quvchilarga etkazish, murakkab tushunchalarni oddiy va qiziqarli qilib tushuntirishda yuqori intellektual salohiyatga ega bo‘lishi kerak . Shu bilan birga, o‘qituvchi o‘z bilimini yangilab turishi va ilmiy yangiliklar bilan tanishib borishi zarur. Psixolog Lev Vygotskiy ta'kidlashicha, "Intellektual qobiliyatni o‘stirish uchun o‘qituvchi o‘quvchilarga murakkab savollar berib, ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga harakat qilishi kerak". Vygotskiy , shuningdek, "O‘‘qituvchi va o‘quvchi o‘rtasida "yaqin rivojlanish zonasini" yaratish kerakligini ta'kidladi, ya'ni o‘qituvchi o‘quvchilarning yengil va o‘rganiladigan masalalarini aniqlab , ularni murakkabroq savollar bilan izlanishga undashi zarur".

Emotsional qobiliyat: O‘qituvchining emotsional qobiliyati uning o‘quvchilar bilan ijobiy munosabatlar o‘rnatish, ularga hurmat va ishonchni yaratish, o‘quvchilarning kayfiyatini tushunish va ularga muvozanatli, psixologik jihatdan qulay muhit taqdim etishda juda muhimdir. Daniel Goleman, emotsional intellekt nazariyasining muallifi, emotsional qobiliyatning ta'limdagi ahamiyatini ta'kidladi. U o‘qituvchining o‘quvchilarni motivatsiya berish, ularning hissiyotlarini boshqarish, konfliktlarni hal qilish kabi faoliyatlarni o‘z ichiga olishini ta'kidlaydi. Goleman, shuningdek, o‘qituvchining o‘z hissiyotlarini boshqarishi va bu orqali o‘quvchilarga ham ijobiy ta'sir ko‘rsatishi mumkinligini ta'kidladi.

Pedagogik mahorat: Pedagogik mahorat — bu o‘qituvchining o‘quv jarayonini boshqarishdagi malakasidir. Bu qobiliyat o‘qituvchining o‘quvchilarga bilimlarni tushuntirish va o‘rgatishda samarali uslublar va metodlarni qo‘llashda ifodalanadi. O‘qituvchi o‘z mahoratini amaliyotda kengaytirish, yangi metodlarni sinab ko‘rish va pedagogik jarayonlarni tahlil qilish orqali

rivojlantirishi mumkin. Ushbu fikrni John Dewey ham ilgari surgan. Dewey "Pedagogik faoliyatda o‘qituvchining ijodiy yondashuvi, o‘quvchilarni shaxs sifatida qabul qilish va ularni o‘z fikrlarini erkin ifodalashga rag‘batlantirish kerak " ligini aytgan. Shuningdek, Dewey ta'kidlashicha, "O‘qituvchi faqat bilimni o‘rgatibgina qolmasdan, balki o‘quvchilarni o‘z fikrlarini aniq va erkin ifodalashga o‘rgatishi lozim".

Ijtimoiy qobiliyat: O‘qituvchining ijtimoiy qobiliyati uning o‘quvchilar bilan samarali aloqalar o‘rnatish, ular bilan hurmatli va ijobiy muloqot qilish qobiliyatini anglatadi. Ijtimoiy qobiliyat o‘qituvchining o‘quvchilarning shaxsiy xususiyatlarini tushunish va ularga individual yondashuvni tanlash imkoniyatini beradi. Carl Rogers: " ijtimoiy munosabatlar bo‘yicha mutaxassis, o‘qituvchining o‘quvchilarni tinglashi, ularning his-tuyg‘ulariga hurmat bilan yondashishi va ularni ishonchli tarzda qo‘llab-quvvatlashi zarur" ligini ta'kidladi. Rogers :"O‘qituvchining ochiq, samimiy va hurmatli muloqoti o‘quvchilarning muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim rol o‘ynaydi".Pedagogik qobiliyatni rivojlantirishda o‘qituvchining doimiy ravishda o‘zini tahlil qilishi, yangi pedagogik texnologiyalarni o‘rganishi va o‘z faoliyatini takomillashtirishi zarur. O‘qituvchilar o‘z mahoratlarini oshirish va pedagogik qobiliyatlarini yanada rivojlantirish uchun metodik seminarlar, treninglar va kurslarda qatnashishlari lozim. Shuningdek, o‘qituvchining o‘quvchilari bilan muntazam muloqotda bo‘lishi, ularning ehtiyojlarini tushunishi va unga javob berishi pedagogik qobiliyatni oshirishga yordam beradi. Pedagogik qobiliyatni rivojlantirishning yana bir muhim omili — bu o‘qituvchining o‘quvchilari bilan samarali o‘qish-tarbiyaviy jarayonlarni tashkil etishdi. Shunday qilib, pedagogik qobiliyat o‘qituvchining o‘z faoliyatini muvaffaqiyatli amalga oshirishi uchun zarur bo‘lgan muhim sifatlarni o‘z ichiga oladi. Intellektual, emotsional, pedagogik mahorat va ijtimoiy qobiliyatlarning har biri o‘qituvchining o‘quvchilarga bilim berishda, ularga motivatsiya yaratishda va ularning shaxsiy salohiyatini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Pedagogik qobiliyatni rivojlantirish o‘qituvchining professional o‘sishiga va ta'lim jarayonining samaradorligini oshirishga yordam beradi. O‘qituvchilar doimiy ravishda o‘z bilim va malakalarini oshirib borish orqali o‘quvchilarga eng yaxshi ta'limni taqdim etishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Xayrullayeva, D. (2018). Pedagogik qobiliyat va uning ta'limdagi o‘rni. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti.
2. Ismailov, X. (2015). Pedagogika asoslari. Toshkent: O‘zbekiston Milliy Ensiklopediyasi.
3. Mirzaeva, F. (2019). Pedagogik qobiliyat va uning rivojlanish yo‘llari. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti nashriyoti.
4. Nasirova, Z. (2020). Pedagogning kommunikativ qobiliyati. Toshkent: O‘zbekiston Pedagogika Universiteti nashriyoti.
5. Karimova, D. (2017). Ta'lim tizimida ijodiy yondashuv. Toshkent: Fan huquq nashriyoti.